

До спеціалізованої вченої ради Д 26.062.16
у Національному авіаційному університеті
03058, Україна, м. Київ, просп. Любомира
Гузара, 1

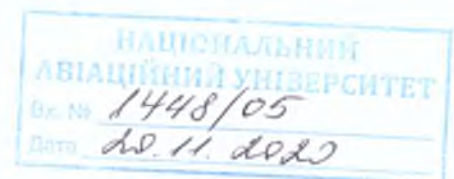
ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Годованика Євгена Валентиновича
на тему: «Ефективність конституційно-правових норм в умовах
сучасного розвитку системи права»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук
зі спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право**

Актуальність обраної теми

У сучасних умовах розвитку доктрини та практики українського конституціоналізму, які об'єктивуються процесами конституційної модернізації та трансформації основних конституційно-правових інститутів, комплексне дослідження ефективності конституційно-правових норм як первинного елементу національної системи права є першочерговим завданням як для загальної теорії держави і права, так і для теорії конституційного права, що обумовлюється з декількох ключових позицій концептуально-онтологічного характеру.

Належний рівень загальної соціальної ефективності конституційно-правових норм у правових системах держав-членів міждержавних інтеграційних об'єднань може бути практично досягнутий виключно за умови функціонування національної правової системи на концептуальній основі імплементації спільних принципів й цінностей відповідного інтеграційного об'єднання (регіональних правових стандартів) та загальновизнаних універсальних міжнародно-правових стандартів на усіх рівнях національної правової матерії, включаючи конституційний правопорядок та національну модель практики застосування

конституційно-правових норм у повсякденній життєдіяльності індивіда, суспільства, держави.

До найважливіших особливостей норм конституційного права у сучасному конституціоналізмі, на наш погляд, слід віднести наступні: загальнообов'язковий характер конституційно-правових норм, тобто норма конституційного права є обов'язковою для всіх суб'єктів конституційного права без винятку; норми конституційного права є регулятивними, оскільки встановлюють чи санкціонують правило поведінки, що регулює суспільні відносини; конституційно-правові норми мають формально-визначений характер, тобто, будучи виданими народом, чи державою, чи суб'єктами місцевого самоврядування, мають письмову, документальну форму, яка надає можливості всім суб'єктам конституційного права ясно і точно розуміти їх зміст і сутність; норма конституційного права має загальний характер, тобто поширюється на всіх суб'єктів, що стають учасниками правовідносин, передбачених цією нормою.

Таким чином, актуальності набувають шляхи вирішення проблем ефективності конституційно-правових норм у сучасних умовах розвитку системи права, що в тому числі пояснюється і фактичною відсутністю у сучасній вітчизняній науці фундаментальних досліджень, присвячених комплексному визначенню критеріїв, проблемних питань та подальших перспектив посилення ефективності конституційно-правових норм.

З огляду на зазначене, дослідження, присвячене питанням системи права як категорії правового життя сучасного суспільства, теоретико-методологічних проблем визначення категорії «ефективність конституційно-правових норм», ефективності регулятивного впливу конституційно-правових норм у національній системі права, ефективності

конституційно-правових норм у правових системах держав-членів міждержавних інтеграційних об'єднань є вчасним та актуальним.

Відповідність дисертаційної роботи сучасним вимогам науки і практики

Дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри права та публічного адміністрування Маріупольського державного університету «Проблеми та перспективи розвитку національної правової системи України в умовах європейської міждержавної інтеграції» (державний реєстраційний № 0116U000048).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Робота Годованика Є.В. характеризується комплексним, конституційно-правовим підходом до предмету дослідження. Структура роботи чітка та послідовна, наявна кореляція між поставленими завданнями, елементами новизни та висновками.

Чіткість та послідовність структури роботи, логічність співвідношення між поставленими завданнями, елементами новизни та висновками, підтверджується ґрунтовним аналізом літературних джерел, а також нормативних актів України та зарубіжних країн, що дає можливість досягнути системно питання, пов'язані з глобальним конституціоналізмом, теоретичними підходами та правовими викликами до його формування.

Деякі положення дисертації мають дискусійний характер, тож автор полемізує з іншими вченими, аргументуючи власну позицію. Водночас, запропонована автором дискусія не применшує значущості виконаної роботи, а навпаки, може виступити детермінантом подальших досліджень у цій царині.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, визначається й тим, що поряд із викладенням теоретичного матеріалу та відповідних положень чинного законодавства,

подаються актуальні теоретико-методологічні проблеми визначення категорії «ефективність конституційно-правових норм», концептуальні підходи до визначення рівня ефективності конституційно-правових норм, тощо.

У роботі матеріал викладено системно та послідовно. Дослідником опрацьовано широку та різноманітну джерельну базу. Список використаних джерел налічує 452 найменування. Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження також забезпечено завдяки використанню відповідного методологічного підґрунтя дослідження, що було сформовано на засадах історичного, діалектичного, системного, комплексного методів, компаративного аналізу, емпіричного узагальнення, моделювання та абстрагування, також широко застосовувалися загально-гносеологічні прийоми пізнання – індукції, дедукції, аналізу та синтезу, що уможливило дослідження теоретико-правових та логічних засад сучасних інтеграційних процесів з точки зору їх онтологічного впливу на ефективність дії конституційно-правових норм в державах-членах міждержавних інтеграційних об'єднань, які у свою чергу обумовили новизну та актуальність феномену ефективності конституційно-правових норм і різноманітних підходів до визначення даного поняття, теоретичного значення та проблематики його науково-практичної парадигми.

Наведене свідчить про достатній рівень обізнаності дисертанта у питаннях що досліджуються, та забезпечує належний рівень обґрунтованості наданих висновків.

Постановка завдань, визначення об'єкта, предмета та мети наукового пошуку має чіткий та зрозумілий вигляд і повною мірою відповідає загальним вимогам. Завдання та мета наукової праці автором загалом досягнуті.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації не викликає сумнівів та полягає, насамперед, у тому, що дисертаційна робота Годованика Є.В. є одним з перших комплексних і системних досліджень, в контексті якого обґрунтовуються теоретичні положення щодо становлення та розвитку конституційно-правових норм, їх ефективності.

До результатів дослідження дисертації, які, на наш погляд, містять елементи новизни та сприяють вирішенню ряду теоретичних та практичних проблем, належать, зокрема, такі положення:

- сформульовано дефінітивне визначення конституційної модернізації системи права, під якою слід розуміти її оновлення, осучаснення на концептуальному, інституціональному та практично-праксіологічному рівнях без докорінних змін конституційного ладу на основі вже закріплених у конституції та конституційному законодавстві основних, фундаментальних принципів конституційного права; (с. 34-35 дисертації).

- визначено теоретико-методологічний зміст категорії «ефективність конституційно-правових норм», що складається з таких структурних елементів: мета – забезпечення відповідності поведінки суб'єктів правових відносин змісту конституційно-правової норми (телеологічний аспект); сукупність конституційних принципів як світоглядна основа забезпечення ефективності конституційно-правових норм (онтологічний аспект); система засобів, прийомів, умов ефективної реалізації конституційно-правових норм (праксіологічний аспект); діяльність суб'єктів правових відносин зі створення та застосування конституційно-правових норм (функціональний аспект); критерії оцінки ефективності конституційно-правових норм у відповідності до пануючих у суспільстві фундаментальних конституційних цінностей (аксіологічний аспект); (с. 36 дисертації).

- сформульовано дефінітивне визначення категорії «ефективність конституційно-правових норм», під якою слід розуміти якісну та кількісну здатність конституційно-правових норм забезпечувати здійснення суб'єктами конституційно-правових відносин усвідомлених, цілеспрямованих правомірних вольових актів (через здійснення певної дії або утримання від її здійснення), заздалегідь закладених (запрограмованих) у нормах в якості кінцевого результату їх реалізації; (с. 36 дисертації).

- запропоновано авторську класифікацію складових глобального конституціоналізму (об'єктна, нормативна та організаційна). Здійснивши аналіз основних функцій глобального конституціоналізму, визначено його критеріальні характеристики. Зокрема, визначено, що об'єктна складова характеристики глобального конституціоналізму проявляється в тому, що об'єктом глобальної конституційної діагностики виступають глобалізаційні процеси, в тому числі функціонування глобального управління. Нормативна складова характеристики глобального конституціоналізму міститься в легалізації міжнародного права. Організаційна складова глобального конституціоналізму міститься у відображенні в його ідеях демократичного способу устрою та розподілу влади, з подальшою інституціоналізацією у вигляді органів влади, в чому також проявляється установча функція глобального управління;

- запропоновано принципово нове уявлення про правовий статус Європейського Парламенту як модельний зразок трансферту ефективних конституційно-правових норм (інтернаціоналізації) з національного на інтеграційний (наднаціональний) рівень функціонування правової системи; (с. 37 дисертації).

- визначено іманентну (внутрішню) сутність конституційної модернізації системи права, що знаходить у її функціях, до яких

відносяться: функція інституціоналізації; концептуального оновлення системи права; понятійного забезпечення процесів перетворення держави та права; забезпечення переходу держави та права до якісно нового етапу свого існування; вирішення (зняття) суперечностей (конфліктів та криз) між потребами розвитку суспільства та можливостями, нормативно заданими в рамках конституції та конституційного законодавства (с. 35 дисертації).

Робота містить й інші позитивні висновки, відображені в дисертації.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані та обґрунтовані в дисертації положення, висновки та пропозиції становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес в науково-дослідній сфері; правотворчій діяльності, у освітньому процесі.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих наукових працях

Основні положення дисертації відображено в 1 індивідуальній та 5 колективних монографіях, 2 навчальних посібниках, 28 наукових статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, у тому числі й 3 періодичних виданнях іноземних держав та 18, внесених до міжнародної наукометричної бази даних «Index Copernicus International» (Польща), і 18 тезах доповідей на науково-практичних конференціях і круглих столах.

Оцінка змісту дисертації

Структура дисертації визначена метою і предметом дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 478 сторінок, з них основного тексту – 428 сторінок. Кількість використаних джерел – 452 найменування на 50 сторінках.

Загалом, науковий пошук автор здійснює у трьох напрямках дослідження: 1) загальнотеоретичні проблеми ефективності конституційно-

правових норм; 2) ефективність регулятивного впливу конституційно-правових норм у національній системі права; 3) ефективність конституційно-правових норм у правових системах держав-членів міждержавних інтеграційних об'єднань. Дані напрямки відображаються у чотирьох розділах, які, в свою чергу, складаються з підрозділів.

У вступі дисертації обґрунтовано актуальність теми, визначено наукову проблему, розкрито її зв'язок з науковими програмами і планами, визначено мету і завдання дослідження, його об'єкт, предмет і методи, окреслено наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, наведено дані щодо апробації результатів дослідження та кількості публікацій.

Так, у межах першого розділу «Система права як категорія правового життя сучасного суспільства», який складається з трьох підрозділів послідовно розкриваються загальнотеоретичні підходи до системи права як категорії правового життя сучасного суспільства. Автор досліджує місце та роль системи права у національній правовій системі; принципи та особливості функціонування сучасної системи права; проблеми конституційної модернізації системи права у сучасних умовах суспільного розвитку. В межах даного розділу автор доходить до висновку, що системи права різних рівнів (універсальні, наднаціональні, національні) у сучасних умовах правової глобалізації та міждержавної інтеграції знаходяться під безпосереднім впливом новітніх тенденцій у праві, політиці, економіці, культурі, соціальній сфері, що викликає об'єктивний процес формування принципово нових закономірностей та особливостей їх прогресивного розвитку і модернізаційної трансформації. (с. 64 дисертації). Автор також наголошує, що практична реалізація концепції інформаційного суспільства – це досить складний процес, особливо з організаційної точки зору. Тому неможливо уникнути виникнення поточних проблем в цьому процесі. Впровадження концепції розвитку інформаційного суспільства в Україні є одним з основних шляхів реформування державного управління в умовах

сучасного інформаційного суспільства, бо саме інформаційне суспільство надає потенціал безпосередньої взаємодії уряду з громадянами, відкриває нові можливості для такої взаємодії (с. 71-72 дисертації), а також стверджує, що під конституційною модернізацією системи права слід розуміти її оновлення, осучаснення на концептуальному, інституціональному та практично-праксіологічному рівнях без докорінних змін конституційного ладу на основі вже закріплених у конституції та конституційному законодавстві основних, фундаментальних принципів конституційного права. При цьому іманентна (внутрішня) сутність конституційної модернізації системи права знаходить свій вираз у її функціях, до яких відносяться: функція інституціоналізації; концептуального оновлення системи права; понятійного забезпечення процесів перетворення держави та права; забезпечення переходу держави та права до якісно нового етапу свого існування; вирішення (зняття) суперечностей (конфліктів та криз) між потребами розвитку суспільства та можливостями, нормативно заданими в рамках Основного Закону держави (с. 131-132 дисертації).

Другий розділ «Теоретико-методологічні проблеми визначення категорії «ефективність конституційно-правових норм» присвячений питанням загальної характеристики конституційно-правової норми як елемента системи права; методології дослідження та стану наукової розробки категорії «ефективність конституційно-правових норм»; теоретико-правовому змісту категорії «ефективність конституційно-правових норм».

Дослідження відповідних питань у межах другого розділу дало змогу автору стверджувати, що існуючі на сьогодні визначення поняття норми конституційного права України не враховують причинно-наслідкових підходів до детермінації правових явищ. Норма конституційного права визначає не тільки правило цілеспрямованої вольової поведінки або

діяльності суб'єктів конституційного права України, а й перебування цих суб'єктів у певному стані чи статусі (режимі), незалежно від їх волі, тобто за подібного підходу під нормою конституційного права України слід розуміти формально визначене, встановлене чи санкціоноване українським народом або державою, або суб'єктами місцевого самоврядування загальнообов'язкове правило поведінки або діяльності суб'єктів конституційного права, або умови перебування цих суб'єктів у певному стані чи статусі (режимі), незалежно від їх волі (с. 151 дисертації).

Наголошується також на тому, що для належного дослідження феномену ефективності дії конституційно-правових норм у сучасному суспільстві слід комплексно (у відповідності до основоположного у сучасній юриспруденції принципу наукового плюралізму використовувати досягнення та підходи різних напрямів праворозуміння, основними з яких вбачаються саме формально-юридичний (позитивістський), соціологічний та природно-правовий (с. 185 дисертації).

У межах другого розділу автором характеризується «ефективність конституційно-правових норм», під якою у сучасних умовах розвитку конституціоналізму, запропоновано розуміти якісну та кількісну здатність конституційно-правових норм забезпечувати здійснення суб'єктами конституційно-правових відносин усвідомлених, цілеспрямованих правомірних вольових актів (через здійснення певної дії або утримання від її здійснення), заздалегідь закладених (запрограмованих) у нормах в якості кінцевого результату їх реалізації (с. 210 дисертації).

Дослідження, проведене дисертантом у межах другого розділу дозволяє зробити автору висновок про те, що до системи забезпечувальних елементів ефективності конституційно-правових норм можна віднести такі: наявність конституційного законодавства (включаючи конституцію або як сукупність інших конституційних актів); ієрархія нормативно-правових актів, що ґрунтується на принципі законності; верховенство права як

основна характеристика правової держави; повна і точна реалізація конституційно-правових норм у діях суб'єктів конституційно-правових відносин; ефективне функціонування інститутів публічної влади з функцією забезпечення реалізації конституційно-правових норм, тобто охорони встановленого даними нормами правопорядку; комплексна та всебічна система гарантій ефективної дії конституційно-правових норм. (с. 215-216 дисертації).

Третій розділ «Ефективність регулятивного впливу конституційно-правових норм у національній системі права» розкривається у межах трьох підрозділів – «поняття та основні форми реалізації норм конституційного права у сучасних умовах розвитку системи права»; «соціальні та юридичні аспекти регулятивного впливу конституційно-правових норм на суспільні відносини» та «концептуальні підходи до визначення рівня ефективності конституційно-правових норм».

В межах третього розділу наголошується на тому, що досить гострою є проблема конкуренції конституційних цінностей, що лежать в основі сучасних процесів глобалізації, правового прогресу та взаємодії правових систем у сфері надання освітніх послуг. Зокрема, ігнорування багатокультурної природи сучасних правових систем, їх національних особливостей може привести в такого роду процесах до політичної, ідеологічної, правової експансії, що спричиняє масу проблем, пов'язаних зі взаємодією правових систем (с. 248 дисертації).

Автором також стверджується, що ефективність конституційно-правових норм як принципово нова категорія для теорії конституційного права потребує розроблення належних критеріїв її оцінки з метою пошуку оптимальних шляхів подальшої конституційної модернізації та підвищення ефективності чинних норм Конституції, конституційних законів та інших галузевих джерел (с. 290 дисертації).

Дослідження, проведене дисертантом у межах третього розділу дозволяє зробити автору висновок про те, що спеціальним юридичним критерієм ефективності конституційно-правової норми як соціального регулятора є кінцевий результат її реалізації, що полягає у правомірній поведінці суб'єктів конституційно-правових відносин за умови, що саме такий варіант поведінки був закладений до відповідної норми в якості програмового як корисний, бажаний й необхідний у тих чи інших суспільних відносинах (с. 320).

Четвертий розділ «Ефективність конституційно-правових норм у правових системах держав-членів міждержавних інтеграційних об'єднань» присвячений питанням дослідження поняття та сутності сучасних інтеграційних процесів; теоретичним та практичним аспектам ефективності дії конституційно-правових норм у державах-членах міждержавних інтеграційних об'єднань; ефективності конституційно-правових норм у національних системах права держав, які реалізують стратегічну мету вступу до міждержавного інтеграційного об'єднання (на прикладі України).

Проведений аналіз в межах четвертого розділу дали дисертанту підстави для висновку про те, що «належний рівень загальної соціальної ефективності конституційно-правових норм у правових системах держав-членів міждержавних інтеграційних об'єднань може бути практично досягнутий виключно за умови функціонування національної правової системи на концептуальній основі імплементації спільних принципів й цінностей відповідного інтеграційного об'єднання (регіональних правових стандартів) та загальновизнаних універсальних міжнародно-правових стандартів на усіх рівнях національної правової матерії, включаючи конституційний правопорядок та національну модель практики застосування конституційно-правових норм у повсякденній життєдіяльності індивіда, суспільства, держави» (с. 405 дисертації), а також сприяли визначенню конфлікту (колізії) конституційно-правових норм як суперечності положень

двох або більше конституційно-правових норм, що містяться у чинних джерелах конституційного права певної держави та стосуються аналогічних суспільних відносин, що входять до специфічного предмету конституційно-правового регулювання, тобто у сфері забезпечення прав і свобод людини і громадянина або політико-правових відносин (с. 410 дисертації).

Заслуговують на підтримку і висновки до роботи, зроблені дисертантом.

Зауваження щодо змісту дисертації

Загалом можна зробити висновок, що дисертація Є.В. Годованика відзначається достатнім науково-методологічним рівнем виконання, виваженістю й обґрунтованістю висновків.

Разом із тим, як і при дослідженні будь-якої складної та актуальної теоретико-методологічної та практичної проблеми, в зазначеній дисертації міститься низка спірних, неузгоджених і не достатньо обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям для наукової дискусії та напрямами для подальшої розробки даної проблеми. Зупинимось на них детальніше.

1. На сторінці 122 дисертації автором пропонується до тексту Конституції внести «ще одну підставу дострокового припинення повноважень Президента України – «у випадку його систематичного, документально підтвердженого самоусунення від виконання своїх повноважень» та регламентувати процедуру відсторонення від посади, а саме – постановою Верховної Ради України, але з обов'язковим висновком Конституційного Суду України про наявність факту самоусунення Президента України».

Крім того, що відповідна практика не притаманна жодній з країн світу, така пропозиція видається ще й достатньо контраверсійною. Адже фактично спрямована на певне унормування політико-правових відносин що мали місце в Україні. Однак така пропозиція не спрямована на виконання базових завдань Конституції та й усієї системи права, яку не можна «підганяти» під конкретні випадки, адже в такому разі сама суть і юридичний, правовий зміст

відповідних відносин зводитиметься нанівець.

2. На сторінці 121 автор зазначає, що «одною з основних проблемних юридичних питань конституційно-правового статусу Президента України, що потребує модернізаційних змін на рівні конституційно-правових норм, є відсутність дієвого конституційного механізму до застосування процедури імпічменту, передбаченої ст.ст. 108, 111 Конституції України. Звертаючись до розгляду процедури імпічменту, яка може бути охарактеризована в Україні і як підстава дострокового припинення повноважень, і як вид відповідальності глави держави (конституційної), слід зауважити, що в Україні вона є досить складною якраз внаслідок *відсутності завершеного конституційно-правового механізму*, тобто виникає колізія між декларативною можливістю та реальним забезпеченням цієї можливості (що у даному випадку складає важливий елемент конституційної відповідальності глави держави), адже відсутність чітко розробленого механізму її застосування приводять до неможливості її практичного здійснення».

З даного питання варто зазначити, що Верховною Радою IX скликання було ухвалено Закон «Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент)» від 10 вересня 2019 року № 39-IX.

З огляду на зазначене, хотілося б почути позицію автора щодо того, про що саме йдеться коли зазначається на відсутності чітко розробленого механізму конституційної процедури імпічменту.

3. На сторінках 127, 128 дисертації та інших автором згадується Адміністрація Президента України. З даного приводу варто зазначити, що наразі такого органу в Україні не існує.

4. На сторінці 157 автором зазначається: « ... як на рівні системи органів державної влади, так і на рівні місцевого та регіонального

самоврядування, яке у сучасному розвинутому конституціоналізмі має не державницький, *громадівський* характер ... ».

Із зазначеного хотілося б почути позицію автора на те, що саме він розуміє під поняттям регіонального самоврядування в Україні. А також чи наведене фразою означає позицію автора щодо запровадження на його думку громадівської теорії місцевого самоврядування у конституційно-правову матерію України.

5. На сторінці 161 автор зазначає, що «зміна конституційного ладу не може відбуватися свавільно, зокрема, шляхом антиконституційного державного перевороту, насильства тощо, навіть якщо суб'єктом таких дій є «народ» або вони вчиняються «від імені народу». Оскільки в Конституції йдеться про конституційне право народу визначати та змінювати конституційний лад, то це означає, що такі акти мають відбуватися у передбачений Конституцією спосіб як реалізація народом його конституційних повноважень через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії.».

Важко не погодитися з точкою зору автора. Однак в контексті подій, що відбувалися в Україні у 2004-2005 роках та 2013-2014 роках та отримали назву «революцій», хотілося б почути в контексті наведеної фрази позицію автора щодо тих подій і почути що саме він розуміє під поняттям «антиконституційний державний переворот».

6. На сторінці 163 дисертант зазначає, що «ефективна модернізація правових, у тому числі – конституційно-правових, норм за сучасних умов державно-правового розвитку гіпотетично може відбуватися як шляхом голосування у парламенті, так і через проведення загальнонаціонального референдуму». З даного приводу варто наголосити, що конституційна модернізація може відбуватися і через відповідні рішення Конституційного Суду, що підтверджується як практикою його діяльності

так і багаточисельними публікаціями на цю тему. Крім того, «модернізаційна діяльність» Суду інколи є ефективнішою за наведені автором способи модернізації конституційних приписів.

7. Автором зроблена спроба у III розділі піддати аналізу певні конституційні кризи, які виникали в Україні у 2006 році. Однак, на наш погляд, робота тільки виграла б у змістовному і прикладному значенні, якби дисертант проаналізував конституційні кризи, які виникали в останні роки.

8. На сторінці 381 автором аналізується Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України», яка втратила чинність, наводиться її зміст. Надалі робиться посилання на літературне джерело. Однак для чого автор використав застарілу джерельну базу і нечинний нормативний акт залишається незрозумілим.

9. На сторінці 380 дисертації зазначається, що «у ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори визнаються складовою частиною національного законодавства. Про пріоритет міжнародних договорів, що імплементовані у формі закону, перед національним законодавством йдеться у Законі України «Про міжнародні договори України». Водночас законодавець визначає і те, що міжнародні договори не повинні суперечити нормам Конституції, що свідчить про особливе місце конституції як ієрархічно та системно-структурно вищого джерела національної системи права».

У зв'язку із наведеним, хотілося б почути позицію автора щодо ієрархічного місця міжнародних договорів України у національній правовій системі нашої Держави.

10. Очевидно, що дисертаційне дослідження на таку вельми актуальну та практично значущу для вітчизняного державотворення та правотворення проблематику передбачає напрацювання конкретних пропозицій у сфері

конституційної правотворчої та правозастосовної діяльності. Разом із тим, рецензована дисертація не містить додатків (у вигляді проектів законів), які б систематизували і об'єктивно підтверджували практичні аспекти дисертації, винесеної на захист. З огляду на зазначене, виникає очевидне запитання – в яких конкретних законопроектах дисертант втілює свої теоретико-методологічні та правотворчі здобутки.

Проте, зазначені зауваження, побажання та пропозиції є певною мірою дискусійними і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Є.В. Годованика.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам

Аналіз тексту дисертації свідчить про відсутність порушення автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації, у випадку використання ідей, концепцій, розробок відомостей, дотримано вимоги норм законодавства України про авторське право.

Отже, тема дисертації є актуальною, сформульовані висновки та пропозиції, є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною і мають значення для теорії та практики конституційного права.

Таким чином, представлена дисертація Годованика Євгена Валентиновича є самостійною завершеною науковою працею, у якій отримані нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення завдання, що має значення для сучасної вітчизняної і зарубіжної науки, а також правозастосовної практики.

Співставлення текстів дисертації та автореферату Є.В. Годованика свідчить, що їх основний зміст в основних положеннях в цілому є тотожним і не містить змістовних і текстових запозичень із інших наукових робіт за спорідненою тематикою.

У цілому рецензована дисертація є достовірним, актуальним, новим, ґрунтовним і концептуально цілісним дослідженням.

Таким чином, запропоноване дисертаційне дослідження Годованика Є. В. «Ефективність конституційно-правових норм в умовах сучасного розвитку системи права», поданої на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право є завершеною науковою кваліфікаційною працею, в якій знайшла вирішення комплексна наукова проблема, пов'язана з теоретичними підходами та правовими викликами до еволюції конституційно-правових норм в умовах сучасного розвитку системи права, їх ефективності. Дисертація відповідає вимогам п. 12 Постанови Кабінету Міністрів від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор — Годованик Євген Валентинович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

Офіційний опонент:

Радник Першого заступника Голови Верховної
Ради України, доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України

Янчук А.О.

